

Denne artikel skal refereres til som:

På kant(en) med kunsten. Jane Bykær. www.psykoanalysen.dk. Udgivet november 2016.

På kant(en) med kunsten

Vi lever i en viden-tid, hvor ideen om viden eller muligheden for at kunne opnå den er gennemtrængende. Det betyder, at en særlig moderne form for viden bliver dominerende. Men hvad det er muligt at vide har grænser, og mødet med disse grænser kalder Lacan ”det reelle”. Her, ved mødet med det udsigelige, står hver enkelt et sted, som blot den enkelte selv kan forholde sig og skabe et forhold til. I det møde er der ingen generaliseret viden, som der ikke er i eksempelvis mødet med døden og med seksualiteten. Det er altid nogens død, nogens pårørende, nogens seksualitet.

Kunsten kan forholde sig til det udsigelige. Kunsten arbejder med at sætte det udsigelige i arbejde på en gådefuld måde. Et sted, hvor den enkelte kan lade det ’noget’, som kunsten bringer frem for den enkelte, tale til sig. Her er det ikke blot et generaliserende svar, uafhængigt af den enkelte. Kunsten er en af de discipliner, som psykoanalysens objekt har et umiddelbart forhold til. Kunsten giver det ikke mening at forsøge på at sætte i bås. Else Marie Bukdals¹ har sagt det på denne måde: ”*Kunsten er større end politik, religion og filosofi*”². Den er noget andet, der hele tiden er i gang med at vride vort blik, overraske og kaste et nyt blik ind på arenaen. Den kan noget, vi har brug for. Den kan noget i sin henvendelse rettet til hvem som helst, som lytter og ser på den. Den inviterer det øje og de ører, som møder den. Der kan ske noget i dette møde. Denne lille artikel lader sig inspirere af et møde med billedkunstneren Julie Nords kunst.

¹ Else Marie Bukdal er kunsthistoriker og tidligere rektor for Det Kongelige Danske Kunstakademis Billedkunstskoler.

² Interview i Weekendavisen den 29/7 2016.

Julie Nord

I Julie Nords³ kunst sker et møde med noget, der ikke er i sig selv, men tager form i mødet, hvilket ikke er enestående for hendes kunst. Julie Nord starter ofte med kruseduller - det, Julie Nord kalder telefontegninger - og derfra udvikler det potentielle kunstværk sig. Hos Nord dukker der ting og sager frem mellem revner og sprækker. Det kendte - ja, ovenud velkendte - mødes med noget fremmed og uhyggeligt, og rummet bliver et andet. En lille pige er ude at køre med sin dukkevogn en sommerdag, men op af den røde dukkevogn står en sky af myriader af associative figurer, mønstre og scener. Hvem så sidst det ved barnets stolte gang med dukkevognen? Bagsider foldes ud, velkendte figurer vrides en omgang og får en associations rigdom, der kræver opmærksomhed for at få de mange fine detaljer sådan nogenlunde i arbejde.

Det mørke træder frem, dér, hvor alting kan ske. Store øjne, enorme tandfyldte munde, vortede næser, sakse, der er frigivet til at klippe i næste nu. Vi kender virkemidlerne, men Julie Nord vil ikke noget bestemt med figuren. Den er ikke understøttende for en handling. Billedet kræver beskueren og dermed den enkelte - netop dette møde, dette nu med værket - for at danne en særlig udgave af det. Det er ikke fordi værket ikke er færdigt i kunstnerisk forstand, men fordi det netop ikke beder om én og kun én tydning. Julie Nord arbejder med den kant - den grænse mellem noget, som er ét, men kan forvandles til noget andet. Er man bundet eller fri? Hun arbejder et underfundigt sted mellem det skræmmende, mærkværdige, fremmede og det mulige. Og spørgsmålet til den enkelte ligger et sted mellem værket og beskueren. Minder hun os om, at der er noget, vi skal se i øjnene, før det mulige opstår?

Kunsten får os til at se med andre øjne. Foruroligende måske, men menneskeliggørende, for bag den fine, normale facade er der andet end normen. Julie Nord får det med på en underfuld

3 <http://julienord.dk/Dansk.html>

måde. Hun inviterer til at se det tilsyneladende kendte med et andet blik. Udgangspunktet er det tydeligvis velkendte: rummets orden og kendte motiver, men det mødes med et medskabende blik fra bagsiden af medaljen. Her og der mangler et øje, et ansigt.

Et andet sted bliver det kendte blot ét motiv i den tvetydige figur, der fanger blikket ind. Som i billedet ”Puppeteer”, hvor de små, menneskelignende dukker holdes i hånden af en ugenkendelig og uhyggelig skabning. Dukkebørnene hænger med hovederne ned mod jorden, og de har blot et musehul som mulig udgang. Men er dette hul ikke alt for lille til at slippe igennem?

Julie Nord sprænger vort trygge billede af rummet og sætter det i bevægelse i vore tanker. Hvem er disse fantasifigurer med mund og øjne, placeret lige så underfundigt som hos Picasso? Disse ædende figurer, dødens masker, djævelen, øjne, der bløder, eskimohytter og huse med øjne. Ja, se selv, hvad der gemmer sig i Julie Nord's forunderlige og uhyggelige billede. Rummet er nok tilsyneladende stabilt og orienteret, men inden for den ramme synes alt at kunne ske, når figuren ligesom overtager rummets trygge ramme.

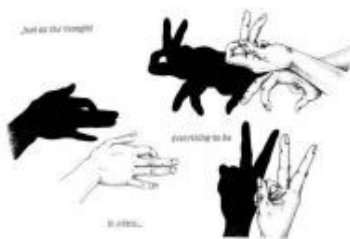
Kender vi det ikke et sted fra? Fra eksempelvis internettet, med alt hvad det indebærer. Der dukker der ting og sager op, ubemærket. Hvad har den anden gang i? Det trænger sig ind i vore hjem som en usynlig skygge. Et sted, der trækker opmærksomheden til, så familier sidder i hver deres verden, hvor hvad som helst kan foregå.

Denne uhygge, det ubestemte, der skaber angst og utryghed, kender vi også i vort udsyn som samfund, som i disse år undergår en forandring. Skyggen består ikke af underfundige og

skræmmende figurer som hos Julie Nord, men strømme af mennesker, som nærmer sig os. Og det fænomen, at vi føler os truet af, at nogen må flygte fra noget og søge mod vore steder og derved forandrer det, vi kender. Forestillinger dannes om, hvad de vil, hvem de er og på hvilke måder, de mon er anderledes end os. Politikerne og andre meningsdannere står på spring med fortolkninger. Fortolkninger, som ofte bunder i fordomme, som allerede har sat de fremmede på en plads. Og et ældgammelt spil, som hedder ”dem og os” har genfundet sine figurer.

Skyggespil og Platons hulelignelse

Julie Nord har på sin hjemmeside et billede med tre figurer af skygger, kaldet ”The Hands”. Billedet, som rent faktisk er malet på en væg, forestiller skygger, den kendte skyggeleg, hvor hænder formet på rette vis kaster skygger af genkendelige figurer op på væggen. I ”The Hands” leger hun med denne leg. På billedet ser man ikke blot skyggen, men også hænderne, der danner formen på skyggerne, er med i værket.

Julie Nord trækker på titlen fra René Magrittes kendte billede ”Dette er ikke en pibe” - for dette er et *billede* af en pibe, forstås. Det er blot, fordi vi ved, hvilken erfaring Julie Nord trækker på, at vi umiddelbart forstår værket. Det er mellem denne dobbelthed mellem den kendte leg og værket, det gådefulde træder frem og humoren vækkes. Billedet giver også mindelser om Platons hulelignelse.

I Platons hulelignelse sidder menneskene i hulen og ser på væggen, som du nu ser på en skærm. De har aldrig oplevet andet. De kan derfor ikke tro andet, end at skyggen, som de ser, er verden. De ser ikke, som vi gør det i Julie Nord's værk, det figurskabende, den skabende hånd, som Julie tager med her. Menneskene i Platons myte ser og danner virkelighed ved hjælp af den skyggeverden, som er deres. Men gør vi ikke alle det? Har vi ikke på forhånd vore egne fortolkningsrammer, som dukker op i en hændevending, vore egne forforståelser, som vi møder og ser verden med? Julie Nord gør, måske uden at ville det, opmærksom herpå.

Platons myte i et nutidigt billedformat. En kommentar til, hvor flygtigt det, vi smykker os med på ”væggen der”, er, og hvordan vi, i vor måde at forstå og se verden på, vender op og ned på det, der former vor virkelighed. Det bag ved os, som former vor verden, ofte uden vort vidende er ubemærket. Det, der former vor perception på forhånd. Det, hvorigennem vi har adgang til verden,

er, med psykoanalysens opdagelse, de ubevidste forestillinger. Det er via de ubevidste teorier og forestillinger⁴, vi former vor tilgang til og i verden. Det er værd at gøre opmærksom på med en ”vægudsmykning”.

Det uhyggelige

Julie Nords arbejde er hele tiden på kanten af det kendte. Den orden fra det hjemlige, der først fanger øjet, får et nyt skær i næste nu, når en figur, der tilsyneladende ikke hører hjemme, dukker op dér. Julie Nord bryder op i konventionerne og bringer os på ukendt grund, alt sammen fra en ydmyg og forunderlig plads. Det er denne bevægelse på grænsen af det visse og uvisse, det tilsyneladende kendte og overraskende, vi inviteres til møde. Når Freud indfører begrebet ”*das unheimliche*”, gør han opmærksom på, at der ved siden af det hjemlige er det ikke-hjemlige. Eller rettere er der tale om en form for forside og bagside, begge dele i os. Vi er, som Freud formulerer det, ”*ikke herrer i eget hus*”. Det hjemlige er netop skabt som den frasortering, han kalder fortrængning.

Normaliteten er en tynd fernis, som ikke mindst er konservativ, omend den passer sig til en given tid som en fisk i vandet. Normaliteten er konventionsbærende. Julie Nord viser, hvad der sker, dér på kanten. Der på kanten, hvor fantasien kan få liv. Hvem har ikke som barn ligget på græsset og set skyerne svæve forbi med det ene motiv efter det andet? Eller i den uhyggelige version: Når noget dukker op i en, som trold af en æske, og den enkelte hører sig selv sige; ”*det er slet ikke mig at sige, drømme og gøre sådan*” ... Og ikke desto mindre var det dette ”mig”, der lagde stemme og handling til dette ”ikke-mig”.

Julie Nord arbejder, hvor forsvarsværkerne ellers kunne danner fortrop. Men det er også der, hvor fantasien sætter sig i spil. For der på kanten, når det lykkes at frigive sin forud-bestemthed, kan det nye opstå. Det, der er dér ved siden af den bagside, som viser sig også at være en forside.

Kunsten kan vise os det, vi gerne glemmer, på en måde, der aldrig afslutter helt, aldrig fjerner det tvetydige. Det har vi ikke mindst brug for i en verden hvor der poleres så kraftigt på det ideelle.

Litteratur:

Sigmund Freud. Det uhyggelige. Rævens sorte bibliotek, nr. 43. 1998

Sigmund Freud. Drømmetydning 1-2. Viborg 1988.

Udstillingskartelog for udstillingen **Overtryk** Eruption. Trapholt sommeren 2016

<http://kunsten.nu/journal/ugens-kunstner-julie-nord/>

<http://www.julienord.dk/Dansk.html>

4 På laciansk fantasme.